

1ο Διεθνές Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες

Αρ. 1 (2021)

Τόμος Πρακτικών 1ο Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο "Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες: Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις – Αντιλήψεις – Σενάρια – Προοπτικές – Προτάσεις

Ένας εναλλακτικός τρόπος αξιοποίησης της έρευνας σε μαθητές Λυκείου

Αικατερίνη Ντάκουλα

doi: [10.12681/online-edu.3254](https://doi.org/10.12681/online-edu.3254)

Ένας εναλλακτικός τρόπος αξιοποίησης της έρευνας σε μαθητές Λυκείου

Αικατερίνη Ντάκουλα
katiantak@yahoo.gr

Περίληψη

Η εφαρμογή εναλλακτικών διδακτικών προσεγγίσεων στο σύγχρονο σχολείο προϋποθέτει δημιουργικότητα και φαντασία από τον εκπαιδευτικό, συνδυαζόμενη με τις αρχές της Παιδαγωγικής και του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να συμβάλει σε μια διαφορετική προσέγγιση της Βυζαντινής Ιστορίας για τους μαθητές της Β' Λυκείου και συγκεκριμένα πτυχών της καθημερινής ζωής των Βυζαντινών, μέσα από την ανίχνευση διαδικτυακών ιστορικών πηγών, την αναζήτηση πληροφοριών σε εγκεκριμένους διδακτικούς ιστότοπους και τη σύνθεση σε μια ευρετική πορεία προς τη γνώση. Αυτό που επιδιώκεται είναι η διανοητική και συναισθηματική κινητοποίηση του μαθητή, στηριγμένη στα βασικά σημεία του θεωρητικού σχεδιασμού της βιωματικής προσέγγισης με την αξιοποίηση της συνεργασίας των μαθητών και των προσωπικών τους βιωμάτων. Στην εισήγηση παρουσιάζονται ο σχεδιασμός των φάσεων, η εφαρμογή και η υλοποίηση τους με τη χρήση πολυμεσικού/πολυτροπικού υλικού μέσω σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Επιπλέον, αναφέρονται οι προβληματισμοί, οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αναστέλλουν τη διάχυση των γνώσεων και δυσχεραίνουν τη μαθησιακή διεργασία σε περιβάλλοντα εξΑΕ.

Λέξεις κλειδιά: Βυζάντιο, δημόσιος βίος, ιδιωτικός βίος, ενδυμασία, διατροφή

Εισαγωγή

Με την παρούσα εναλλακτική διδακτική προσέγγιση σε περιβάλλον σχολικής εξΑΕ επιδιώκεται η διανοητική και συναισθηματική ενεργοποίηση του μαθητή στο μάθημα της Ιστορίας, εστιασμένη στις βασικές αρχές της βιωματικής προσέγγισης με την αξιοποίηση της συνεργασίας των μαθητών και των προσωπικών τους εμπειριών, ώστε να παραχθεί το μαθησιακό υλικό. Οι μαθητές αρχικά οικοδομούν τη γνώση μέσα από την ενεργητική μάθηση και την ομαδοσυνεργατική πρακτική αξιοποιώντας τις τεχνικές των ΤΠΕ (ψηφιακός γραμματισμός). Ο σύγχρονος τρόπος μάθησης είναι η μάθηση μέσω της αυτενέργειας, η οποία βοηθάει στην ανάπτυξη της πρωτοβουλίας και δράσης του μαθητή (Μετοχιανάκης, 2008).

Βασικοί πυλώνες στους οποίους εδράζεται η συγκεκριμένη πρόταση είναι οι εξής :

- Αξιοποίηση εργαλείων της εξΑΕ.
- Κριτική προσέγγιση του κόσμου.
- Εμπλοκή και άλλων αντικειμένων (εικαστικά-μουσική-πληροφορική).
- Σχεδιασμός ποικίλου υλικού από τα παιδιά (πολυγραμματισμοί).

Τέλος, επιχειρήθηκε η σύνδεση με το ιστορικό μυθιστόρημα Εράν του Γιάννη Καλπούζου, συνενώνοντας την Ιστορία με τη λογοτεχνία.

Το εκπαιδευτικό σενάριο έλαβε χώρα σε καταστάσεις έκτακτες, όπου υπήρχε απομάκρυνση των μαθητών από τη σχολική τάξη. Επομένως, έγινε προσπάθεια το συγκεκριμένο σενάριο να ακολουθήσει τις αρχές της εξΑΕ σχετικά με την οργάνωση, το σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού και τα εργαλεία.

Στην εξΑΕ, η διαζώσης απουσία του διδάσκοντα αναπληρώνεται από το εκπαιδευτικό υλικό, για το οποίο ο Rowntree αναφέρει ότι «περιέχει έναν δάσκαλο σε ετοιμότητα, ο οποίος ενεργοποιείται μόλις αυτό ανοιχτεί και είναι έτοιμος να βοηθήσει τον διδασκόμενο να μάθει» (όπ. αναφ., Λιοναράκης, 2008, σ. 25). Πρόκειται για μια «προκατασκευασμένη» και

«αποθηκευμένη» διδασκαλία η οποία έχει σχεδιαστεί για να ικανοποιήσει ειδικό σκοπό και στόχους και απευθύνεται σε συγκεκριμένη κατηγορία εκπαιδευόμενων (Γκικόσος & Κουτσούμπα, 2005). Στο συγκεκριμένο σενάριο δίνεται έμφαση στο οικείο και επεξηγηματικό ύφος, στον καθορισμό και στην παρουσίαση των μαθησιακών στόχων, στις δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης με κοιζ και στην ανατροφοδότηση της ομάδας του μαθητή, σύμφωνα με τις προδιαγραφές για τον σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού για εξΑΕ, όπως έχει αναφέρει σχετικά η Μανούσου (2007). Είναι σημαντικό ο μαθητής να γνωρίζει τι αναμένεται να έχει μάθει αφού θα έχει διεκπεραιώσει το σενάριο, να μελετά μόνος του κείμενα και να ερευνά και, τέλος, να έχει τη δυνατότητα να αξιολογεί μόνος του την πρόοδό του, εντοπίζοντας παράλληλα τις πιθανές αδυναμίες - δυσκολίες του μέσα από δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης, οι οποίες θα του παρέχουν την κατάλληλη ανατροφοδότηση. Είναι βασική αρχή ότι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η μάθηση επιτυγχάνεται μέσα από την αλληλεπίδραση του μαθητή με το εκπαιδευτικό υλικό. Η ενίσχυση και η ενθάρρυνση που συνιστούν θεμελιώδη στοιχεία της ανατροφοδότησης, υποστηρίζουν τον μαθητή, τον εμπνέουν και τον κινητοποιούν προς την κατεύθυνση της διατήρησης και της βελτίωσης του επιδιωκόμενου μαθησιακού αποτελέσματος (Ματραλής, 1999). Αξίζει να επισημανθεί ότι στις παρούσες συνθήκες υλοποίησης της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η ανατροφοδότηση δόθηκε συμπληρωματικά και μέσα από τη διαδικασία της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά την οποία οι μαθητές επικοινωνούν σε προκαθορισμένο χρόνο με τους διδάσκοντες και με την ομάδα των συμμαθητών τους, στη Γ' φάση και την ολοκλήρωση του σεναρίου, ενώ η συνεχής επαφή κατά τη διαδικασία εκπόνησης προσέφερε σημαντική βοήθεια και στήριξη. Στην παρούσα προσέγγιση, επιδιώχθηκε ο συνδυασμός της Ιστορίας με τη Λογοτεχνία, μέσω του ιστορικού μυθιστορήματος Εράν του Γιάννη Καλπούζου. Σύμφωνα με τον Jablonka (2017), η λογοτεχνία ενισχύει τη μέθοδο των κοινωνικών επιστημών καθώς και τη θέση τους στην πολιτεία και συνάμα συμβάλλει στην επεξεργασία της γλώσσας, ως αφηγηματική κατασκευή, μοναδική φωνή, συγκίνηση, ρυθμός ατμόσφαιρα, φυγή προς αλλού. Ζητούμενο αποτελεί, μέσα από την εμπειρία της Ιστορίας, η απόκτηση μιας σαφούς εικόνας σχετικά με τη συγκρότηση της Βυζαντινής κοινωνίας, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο χώρο ως ένα εννοιολογικό όλον για τον πολιτισμό του Βυζαντίου.

Βασικά ερωτήματα που προηγήθηκαν για τον σωστό σχεδιασμό του διδακτικού σεναρίου και συζητήθηκαν με τους μαθητές στην αρχική τηλεδιάσκεψη:

- Τι θέλουμε να ερευνήσουμε και να μάθουμε;
- Πώς θα το κάνουμε;
- Πόσο χρόνο θα διαρκεί η κάθε φάση και το συνολικό σενάριο;
- Τι θα είμαστε ικανοί να κάνουμε μετά την ολοκλήρωση του σεναρίου;

Ειδικότερα, επιχειρήθηκε να εξειδικευτούν οι στόχοι μέσω στη εστίασης σε 3 άξονες, στο γνωστικό αντικείμενο, στις δεξιότητες, στάσεις και στη χρήση της τεχνολογίας.

Στόχοι σχετικοί με το γνωστικό αντικείμενο:

- Να ερευνήσουν οι μαθητές πληροφορίες για την καθημερινότητα του Βυζαντίου .
- Να συνδυάσουν και να συνθέσουν δεδομένα για διαφορετικές πλευρές της βυζαντινής εποχής.

Στόχοι σχετικοί με δεξιότητες που αφορούν στο γνωστικό αντικείμενο:

- Να κατανοήσουν τα ιστορικά γεγονότα μέσα από τη μελέτη πηγών, αλλά και ερωτήσεις κρίσης.
- Να ασκηθούν στη δημιουργική γραφή , παρεμβαίνοντας ή τροποποιώντας τη δοσμένη ιστορική πηγή ή κινητοποιώντας τη φαντασία τους.

Στόχοι σχετικοί με τη χρήση της τεχνολογίας:

Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις

- Να μάθουν να σχεδιάζουν αλλά και να υλοποιούν μια ερευνητική εργασία –project σε περιβάλλοντα εξΑΕ.
- Να εξοικειωθούν με εκπαιδευτικούς ιστότοπους, όπως το “Πανελλήνιο Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων Φωτόδεντρο” και το “Ψηφιακό Σχολείο” και γενικότερα τους ψηφιακούς πόρους.
- Να αναπτύξουν τον ψηφιακό γραμματισμό.

Στόχοι σχετικοί με κοινωνικές δεξιότητες:

- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες συνεργασίας, έρευνας, και δημιουργίας.
- Να μάθουν να συνεργάζονται και να ομαδοποιούνται στα πλαίσια ενός μαθητοκεντρικού μοντέλου εκπαίδευσης, για την επίτευξη ενός στόχου.
- Να εργαστούν ομαδικά, ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι η γνώση αποτελεί προϊόν μιας συλλογικής προσπάθειας των μελών μιας ομάδας.
- Να σταθούν με υπευθυνότητα απέναντι στα προβλήματα που ενσκήπτουν στην ομάδα τους.
- Να λειτουργήσουν με ενσυναίσθηση προσεγγίζοντας ιστορικά δεδομένα.
- Να μάθουν να αξιολογούν μια εργασία βάσει των στόχων που έχουν τεθεί και να αποτιμούν την αξιολόγηση της εργασίας τους.

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα που αναμένεται να έχουν επιτευχθεί με την περάτωση του σεναρίου είναι αρκετά:

- Να ανακαλύψουν οι μαθητές στοιχεία και όψεις της καθημερινής ζωής του Βυζαντίου και τη διάρθρωση της Βυζαντινής κοινωνίας.
- Να συνθέτουν, να αντιπαραβάλλουν με την εποχή μας πλευρές της εξεταζόμενης περιόδου σε περιβάλλοντα εξΑΕ.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργασίας, αναζήτησης πληροφοριών, κριτικής επεξεργασίας και συνθετικής παρουσίασης των δεδομένων που συλλέγονται.
- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες κριτικού γραμματισμού με παράλληλη ενίσχυση της δυνατότητας να διαμορφώνουν προσωπική άποψη και στάση.
- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες συνεργασίας, έρευνας και δημιουργίας σε περιβάλλοντα σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως διδασκαλίας και να αναπτύξουν τον ψηφιακό γραμματισμό.

Μέθοδος

Σύμφωνα με τον Κουτσογιάννη (2012), ως βάση της εναλλακτικής προσέγγισης λαμβάνεται το σχήμα του ρόμβου, με σκοπό τη δημιουργία συγκεκριμένου τύπου εγγράμματων υποκειμένων.

Ειδικότερα, η πρόταση έχει ως στόχο οι γνώσεις για τον κόσμο, οι γνώσεις για τον βυζαντινό πολιτισμό και οι γραμματισμοί που θα κατακτήσουν οι μαθητές/τριες να συνδέονται όχι μόνο με τη σχολική αλλά και με την κοινωνική και την ψηφιακή πραγματικότητα και να συμβάλλουν στην καλλιέργεια δεξιοτήτων που θα τους χαρακτηρίζουν στο μέλλον ως ενεργούς πολίτες. (Κουτσογιάννης & Αλεξίου,2012).

Η μέθοδος που προτείνεται είναι μαθητοκεντρική, ανακαλυπτική-διερευνητική, στηριγμένη στη συνεργατική μάθηση. Αξιοποιεί σε μεγάλο βαθμό τις θεωρίες μάθησης του εποικοδομητισμού. Την ίδια στιγμή επιχειρείται συνδυασμός της ανάλυσης των πρωτογενών πηγών που αντιμετωπίζονται ως πηγή ιστορικών πληροφοριών και βοηθούν στην ανασύνθεση της εικόνας του βυζαντινού πολιτισμού με την ομνιστική προσέγγιση, η οποία αναδεικνύει την ανθρωποκεντρική διάσταση του βυζαντινού πολιτισμού, τη σημασία που έδωσε στον άνθρωπο, όχι στο μεμονωμένο άτομο, αλλά στην ανθρώπινη ύπαρξη συνολικά.

Για τον λόγο αυτό επιχειρήθηκε να γίνει συνδυασμός της μεθόδου project με ένα γνωστικό αντικείμενο που παραδοσιακά χαρακτηρίζεται ως βαρετό και ανιαρό, την Ιστορία, κυρίως γιατί η σημερινή γενιά μαθητών δείχνει να μην παρακινείται και ούτε έχει ικανοποιητικά μαθησιακά αποτελέσματα με το παραδοσιακό σύστημα εκπαίδευσης. Αφήνοντας πίσω το δασκαλοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας και τη στείρα απομνημόνευση, οι μαθητές μυήθηκαν στη διερευνητική/ανακαλυπτική μάθηση. Χρησιμοποίησαν την κριτική τους σκέψη για τη συλλογή πληροφοριών, βασίστηκαν στη δύναμη και την αλληλουχία της ομάδας για την ποιοτικότερη παραγωγή αποτελέσματος, μελέτησαν ιστορικές πηγές και καλλιέργησαν την ενσυναίσθηση υποδύομενοι φανταστικά πρόσωπα της βυζαντινής εποχής.

Τα ψηφιακά μέσα (Ψ.Μ.) της ΕΞΑΕ αξιοποιούνται ως ένα περιβάλλον εργασίας, που συμβάλλει σε μια καινοτόμο παιδαγωγική προσέγγιση του μαθήματος, αλλά και στον προσωπικό διάλογο του μαθητή με αξίες, αντιλήψεις και έννοιες που προβάλλονται στην συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, συχνά και σε διακειμενική σύγκριση με αντίστοιχες σύγχρονες καταστάσεις. Ειδικότερα, τα Ψ.Μ. που χρησιμοποιούνται είναι η σύγχρονη πλατφόρμα Webex cisco, η ασύγχρονη πλατφόρμα e-class και τα εργαλεία που υποστηρίζει, όπως η κουβεντούλα, το ηλεκτρονικό βιβλίο, τα πολυμέσα, οι συζητήσεις, οι ομάδες χρηστών (Webex teams), τα συνεργατικά έγγραφα στο GoogleDrive, ο εννοιολογικός χάρτης MindMur, εργαλείο δημιουργίας κουίζ και ψηφιακοί πόροι διαδικτύου.

Το διδακτικό σενάριο αναφέρεται στην 3^η ενότητα (Κοινωνία) του 2^{ου} κεφαλαίου σε συνδυασμό με την 1^η ενότητα (Ο Βυζαντινός Πολιτισμός) του 5^{ου} κεφαλαίου του σχολικού βιβλίου «Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου Κόσμου Β' Ενιαίου Λυκείου (Γενικής Παιδείας)».

Απαρτίζεται από 3 φάσεις συνδυάζοντας ασύγχρονη και σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι μαθητές ομαδοσυνεργατικά (5 ομάδες των 3 ατόμων) εργάζονται σε φύλλα εργασίας που έχουν αναρτηθεί σε συνεργατικά έγγραφα google στο e-class με βάση επιλεγμένη δικτυογραφία, κείμενα, πολυτροπικά κείμενα, videos και οδηγούνται στην αφηγηματική ανασύνθεση των ιστορικών γνώσεων, είτε αποδίδοντας σε γραπτό πολυτροπικό κείμενο μια φανταστική ιστορία που στηρίζεται σε ιστορικά ελεγμένες πληροφορίες είτε δίνοντας το λόγο σε μια υποθετική συνέντευξη σε ένα φανταστικό πρόσωπο είτε καταγράφοντας στοιχεία της εποχής, γεγονότα ή σκέψεις.

Η προετοιμασία και ο σχεδιασμός του σεναρίου έγινε με το στήσιμο της e-class και την εισαγωγή των κατάλληλων εργαλείων που θα βοηθήσουν τη όλη ερευνητική διαδικασία. Επίσης, πριν το πρώτο μάθημα ο εκπαιδευτικός έχει διαμορφώσει συνεργατικά έγγραφα google docs (1 για κάθε ομάδα), όπου σε αυτά οι μαθητές θα φτιάξουν την εργασία τους.

Αποτελέσματα

Στο πρώτο μάθημα (σύγχρονα-πλατφόρμα webex), επιχειρήθηκε ανασκόπηση της Βυζαντινής Ιστορίας (που είχε διδαχτεί μέχρι τα μέσα Μαρτίου) και επανασύνδεση με τη σπουδαιότητα του Βυζαντινού πολιτισμού. Ζητήθηκε από τους μαθητές να ανακαλέσουν στη μνήμη τους ιστορικές γνώσεις για το Βυζάντιο που είχαν διδαχτεί την αμέσως προηγούμενη περίοδο μέσω ενός κουίζ με ερωτήσεις σωστού λάθους και πολλαπλής επιλογής, διάρκειας 6 λεπτών, ο καθένας ατομικά. Στη συνέχεια επιχειρήθηκε η περαιτέρω προετοιμασία των μαθητών με τη δημιουργία ψυχοπνευματικής διάθεσης ευνοϊκής για την επίτευξη του διδακτικού στόχου. Για τον λόγο αυτό ακούστηκαν συγκεκριμένα (θρακιώτικα) τραγούδια που ανάγουν τις ρίζες τους στη βυζαντινή εποχή(έχουν αντληθεί από τη δισκογραφία Χρόνη Αηδονίδη).

- «Κλαίει η καρδιά μ' και αναστενάζει», συρτός που αναφέρεται στην Άλωση της Πόλης(1453).

- «Ο Αλέξης ο ανδρειωμένος», συνδέεται με την παράδοση των ψαριών που έμειναν μισοτηγανισμένα την ώρα της Άλωσης της Πόλης.

- «Των συμπεθέρων», γαμήλιο τραγούδι

Η επαφή με παραδοσιακά μουσικά ακούσματα, με καλλιτεχνικά δημιουργήματα της κάθε εποχής σε μια προσέγγιση που δεν έχει τη μορφή της εξέτασης γνώσεων και της στεγνής απομνημόνευσης επιτρέπει την ανάπτυξη της περιέργειας που οδηγεί στην ιστορική μελέτη και έρευνα.

Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους μαθητές να μεταβούν στο ηλεκτρονικό διαδραστικό τους βιβλίο (Ιστορία Β' λυκείου) που έχει αναρτηθεί στην πλατφόρμα e-class στη σχετική θέση και να μεταβούν στη συγκεκριμένη ενότητα και να τη διαβάσουν. Τους επισημάνθηκε ότι στον ίδιο χώρο έχει αναρτηθεί και το σχολικό εγχειρίδιο της Ιστορίας της Β' Γυμνασίου, από το οποίο μπορούν να αντλήσουν αρκετές πληροφορίες. Ενημερώθηκαν για τα εργαλεία που έχουν στη διάθεση τους και πώς μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν για τη μεταξύ τους επικοινωνία (κουβεντούλα, ομάδες συζητήσεις, μηνύματα, εργασίες) και συζητήθηκαν και απαντήθηκαν όλες οι απορίες (από τις πιο απλές έως και τις πιο σύνθετες).

Ακολούθησε η αναφορά στους 5 θεματικούς κύκλους του ιδιωτικού και του δημόσιου βίου όπου θα λάβει χώρα η ερευνητική διαδικασία.

Μετά, οι μαθητές επέλεξαν, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα τους, να ενταχθούν σε ομάδες (5 ομάδες των 3 ατόμων). Ο χωρισμός σε ομάδες επιτρέπει στο στάδιο της προετοιμασίας να εφαρμοστεί μια στρατηγική ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας (Ματσαγγούρας, 1995). Ο εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε ομάδα το σύνδεσμο για το συνεργατικό έγγραφο στο οποίο θα έχουν πρόσβαση μόνο οι μαθητές της ομάδας και ο εκπαιδευτικός. Ενημερώνονται για τον τρόπο έρευνας, βλέπουν τα φύλλα εργασίας (συνεργατικά έγγραφα google) στα οποία θα δουλέψουν και γίνεται μια πρώτη εξοικείωση. Όλοι οι μαθητές έχουν στη διάθεση τους το κοινό φύλλο εργασίας με τους προτεινόμενους διαδικτυακούς τόπους, τους οποίους αρχίζουν να εξερευνούν και να αντλούν πληροφορίες. Τους δίνεται το χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης της εργασίας τους (1 εβδομάδα για την Β1' φάση-ιδιωτικός βίος και για τη Β2' φάση-δημόσιος βίος) και το συνολικό χρονοδιάγραμμα όλου του διδακτικού σεναρίου, μέχρι την παρουσίαση όλων των ερευνητικών αποτελεσμάτων και των 2 φάσεων που θα γίνει στη Γ' φάση σύγχρονα μέσω της πλατφόρμας webex στην ολομέλεια της τάξης. Κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας υπάρχει επικοινωνία μέσω μηνυμάτων και της κουβεντούλας (εργαλεία ενεργοποιημένα στο e-class), τόσο μεταξύ των μαθητών όσο και με τον εκπαιδευτικό. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να μπαίνει στο συνεργατικό έγγραφο της κάθε ομάδας και να παρακολουθεί διακριτικά την πορεία της.

Στη Β' 1 φάση του σεναρίου (Ιδιωτικός βίος) οι μαθητές εμπλέκονται με τον ιδιωτικό βίο των Βυζαντινών. Οικοδομούν τη γνώση τους για το βυζαντινό κόσμο μέσα από διερευνητικές μαθησιακές διαδικασίες. Βιώνουν μέσα στο παρόν την ιστορική εμπειρία της βυζαντινής καθημερινότητας με τη βοήθεια πολυμεσικού υλικού (ψηφιακός γραμματισμός). Εντοπίζουν στοιχεία που αφορούν την οικογενειακή ζωή, την κατοικία την ενδυμασία - τη μόδα, τη διατροφή της εποχής και κατανοούν το παρελθόν μέσα από τη διαλεκτική του σχέση με το παρόν εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές. Τα φύλλα εργασίας με τις συγκεκριμένες δραστηριότητες αναπτύσσουν κριτικές δεξιότητες και αναλαμβάνουν ρόλους ιστορικών προσώπων.

Στη Β' 2 φάση του σεναρίου (δημόσιος βίος) οι μαθητές ακολουθούν τις ίδιες διαδικασίες με την πρώτη, μόνο που τώρα έχουν την δυνατότητα της συσχέτισης με το δημόσιο βυζαντινό βίο. Η εκπαίδευση, η ιατρική, η ψυχαγωγία, η θρησκεία αποτελούν ευρύτερες εκφάνσεις του κοινωνικού γίγνεσθαι της εποχής. Στην προηγούμενη φάση οι μαθητές γνώρισαν επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν την ατομικότητα. Εδώ καλούνται να συνδέσουν όλα τα δεδομένα για

μια ολόπλευρη εικόνα της βυζαντινής καθημερινότητας. Τα φύλλα εργασίας ωθούν στην κριτική ικανότητα και οδηγούν στην παραγωγή λόγου, πολυτροπικού κειμένου, συνέντευξης, παρουσίασης, μέσα από δομημένη διαδικασία. Αξιοποιώντας την κατάλληλη πληροφορία ανασυνθέτουν την ιστορική αφήγηση.

Επιπρόσθετα, δόθηκαν, παράλληλα με τα φύλλα εργασίας, αποσπάσματα από το βιβλίο Εράν του Γιάννη Καλπούζου, που αναφέρεται στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο και σχετίζονται με τα προς διερεύνηση θέματα. Ο συγκεκριμένος σχεδιασμός έχει τη συναίνεση του συγγραφέα (για ό,τι σχετίζεται με τα πνευματικά δικαιώματα του έργου).

Εφόσον όλες οι εργασίες έχουν ολοκληρωθεί, θα αναρτηθούν στο wiki του μαθήματος στο e-class, το οποίο έχει ετοιμαστεί πιο πριν. Εκεί όλες οι ομάδες μπορούν να δουν τις παραχθείσες εργασίες και τους δίνεται η δυνατότητα να εκφέρουν την άποψη τους και την κριτική τους γραπτά.

Στη Γ' φάση - τελική σύγχρονη συνεδρία, ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας παρουσιάζει τα αποτελέσματα στον ιδιωτικό βίο και μετά την ολοκλήρωση των παρουσιάσεων όλων των ομάδων ακολουθεί συζήτηση. Το ίδιο επαναλαμβάνεται την επόμενη ημέρα και για τον δημόσιο βίο. Μετά τις παρουσιάσεις, ακολουθεί η συζήτηση και η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των ομάδων και η διαδικασία ολοκληρώνεται με τη συμπλήρωση ενός σύντομου κοιζ ατομικά (10 ερωτήσεις Σ-Λ, πολλαπλής επιλογής, με άμεση ανατροφοδότηση).

Τέλος, σχεδιάζονται οι μαθητές να συζητήσουν διαδικτυακά με τον συγγραφέα αλλά δεν κατέστη δυνατό λόγω αστάθμητων παραγόντων. Εκκρεμεί διαδικτυακή συζήτηση με τον συγγραφέα για το μέλλον.

Καταληκτικά, μετά την επιστροφή στο σχολείο, έγινε η συνολική αποτίμηση του όλου εγχειρήματος. Η συζήτηση με τους μαθητές ήταν αποκαλυπτική για τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία της προσπάθειας. Επιστημάνθηκε ότι η συμμετοχή των μαθητών στην ηλεκτρονική τάξη δεν ήταν καθολική, αναζητήθηκαν τα αίτια της μη συμμετοχής τους καθώς και οι λόγοι που συνετέλεσαν στην ολοκλήρωση της ερευνητικής διαδικασίας.

Χαρακτηριστικά αναφέρθηκαν από τους μαθητές που δεν συμμετείχαν ως αίτια:

- ότι δεν υπήρχε υπολογιστής διαθέσιμος στο σπίτι (καθώς όλα τα μέλη της οικογένειας χρειάζονταν τον υπολογιστή) «δεν υπήρχε ξεχωριστό δωμάτιο για κάθε μαθητή, ο υπολογιστής βρίσκεται στο σαλόνι και είναι κοινός για όλους»,
- υπήρχαν δυσκολίες σύνδεσης από το κινητό τηλέφωνο(κακό σήμα, περιορισμένες δυνατότητες μέσω κινητού τηλεφώνου),
- δυσκολίες χρήσης των ψηφιακών εργαλείων («δεν ξέραμε πώς να μπούμε και οι γονείς μας δεν μπορούσαν να μας βοηθήσουν»),
- υπερβολικές απαιτήσεις από κάποια φύλλα εργασίας («πολύ ψάξιμο, πολλά εργαλεία, μού φάνηκαν βουνό όσα μας ζητήσατε...φοβήθηκα ότι δεν θα τα καταφέρω»)
- την απουσία κινήτρων («και εγώ τι θα είχα να κερδίσω από όλο αυτό; Αφού δεν ήταν υποχρεωτικό, βαθμοί δεν έμπαιναν και εξετάσεις δεν θα γράφαμε, γιατί να το κάνω;»)

Από τους μαθητές που συμμετείχαν και ολοκλήρωσαν το σενάριο, αναζητήθηκαν οι λόγοι που το έκαναν. Οι περισσότεροι ανέφεραν ότι αυτό που τους κέρδισε από την αρχή ήταν το εισαγωγικό κείμενο με το οποίο γινόταν το καλωσόρισμα στην e-class (Καλωσόρισμα). Τους έκανε να νιώσουν ότι δεν υπήρχε ένα ψυχρό εργαλείο με το οποίο απλά θα δούλευαν αλλά η καθηγήτρια με την οποία τα πήγαιναν καλά την προηγούμενη περίοδο. Είχε ήδη χτιστεί σχέση, υπήρχε σύνδεση με το συγκεκριμένο τμήμα και γνωριμία τους μαθητές. Επίσης ανέφεραν ότι, έστω και έτσι, ήταν μια ευκαιρία να βρεθούν με τους συμμαθητές τους («*πού φτάσαμε, κυρία...να μας λείπει το σχολείο!!!*»), επειδή στα πολυμέσα υπήρχαν έξυπνα βίντεο και με κινούμενα σχέδια (!) και επειδή είχε δοθεί η υπόσχεση ότι στο τέλος της όλης διαδικασίας θα

ακολουθούσε μια έκπληξη και είχαν την περιέργεια να δουν ποια θα ήταν αυτή! (η έκπληξη ήταν το βιντεοσκοπημένο μήνυμα από τον κ. Καλπούζο).

Στο κλείσιμο έγινε ένας αναστοχασμός πόσα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα που τέθηκαν στην αρχή πραγματοποιήθηκαν.

Συμπεράσματα

Οι μαθητές μετά την ολοκλήρωση του σεναρίου ανέφεραν πώς ένιωθαν ότι μπορούν να συνεργάζονται, να αναζητούν πληροφορίες, να τις επεξεργάζονται κριτικά, να χειρίζονται κάποια ψηφιακά εργαλεία, να ανασυνθέτουν σκηνές του ιδιωτικού και του δημόσιου βίου της βυζαντινής ιστορικής πραγματικότητας και να τις αντιπαραβάλλουν με τη σημερινή εποχή, αποτυπώνοντας τις σε γραπτό πολυτροπικό κείμενο και το πιο σημαντικό, να λειτουργούν μόνοι τους σε μια ευρετική πορεία προς την ανακάλυψη της γνώσης.

Σε γενικές γραμμές, παρατηρήθηκε η τόνωση του ενδιαφέροντος των μαθητών για το μάθημα της Ιστορίας και η εγκατάλειψη της στάσης του παθητικού δέκτη. Επιπλέον σημαντικό προσδοκώμενο αποτέλεσμα ήταν η ικανοποίηση των μαθητών από την παραγωγή αυθεντικού μαθησιακού υλικού σε περιβάλλον πολυμεσικών εργαλείων. Μετά την αμνηστία της 1^{ης} τηλεδιάσκεψης, η συμμετοχή τους ήταν ενεργή, ακόμα και μαθητών που δεν το συνήθιζαν. Η υιοθέτηση διαφοροποιημένης διδασκαλίας, η χρήση των ΤΠΕ στην αναζήτηση της γνώσης, η απομάκρυνση από τη στείρα αποστήθιση των ιστορικών γεγονότων, η παραγωγή κειμένου (διάλογος, συνέντευξη, επιστολή, ημερολόγιο) με αφορμή τη μελέτη μιας ιστορικής πηγής ή με την κινητοποίηση της δημιουργικής φαντασίας των μαθητών καθώς και ο εμπλουτισμός της ιστορικής γνώσης με πολυμεσικό υλικό, οδήγησαν σε ένα θετικό κλίμα κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του σεναρίου.

Ωστόσο υπήρχαν αρκετά μηνύματα από δύο ομάδες για τα φύλλα εργασίας τους που τους είχαν φανεί πολύ δύσκολα και αδυνατούσαν να ανταποκριθούν. Με στενή συνεργασία μέσω μηνυμάτων και της κουβεντούλας, εξομαλύνθηκαν κάποιες τεχνικές δυσκολίες και σε μία περίπτωση χρειάστηκε να αναδιαμορφωθεί το φύλλο εργασίας, με την προσθήκη στην εισαγωγή περισσότερων πληροφοριών για τον τρόπο που θα αναζητήσουν στο διαδικτυο πηγές και θα αναρτήσουν την εργασία τους στο σχετικό χώρο.

Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η συγκεκριμένη προσέγγιση σχετίζονται με την αξιοποίηση της σχολικής εξΑΕ. Συγκεκριμένα, η χρήση της τεχνολογίας δεν αποτελεί πανάκεια ούτε εξασφαλίζει πάντοτε την καινοτομία και τη δημιουργικότητα. Θεωρείται απαραίτητος ο συνδυασμός σύγχρονης-ασύγχρονης διδασκαλίας. Τέλος, κάθε τάξη είναι ένας ξεχωριστός ζωντανός οργανισμός και χρειάζεται μια καλά σχεδιασμένη και εξατομικευμένη διδακτική προσέγγιση για θετικά αποτελέσματα.

Σε προσωπικό επίπεδο, τα οφέλη από την εκπόνηση της συγκεκριμένης εναλλακτικής προσέγγισης ήταν αρκετά και ουσιαστικά. Καταρχήν, έγινε η συνειδητοποίηση ότι χρειάζεται η προσαρμογή του σεναρίου στο επίπεδο και τις ανάγκες των μαθητών, χωρίς να ακολουθούνται κατά γράμμα κριτήρια και προδιαγραφές πολύ υψηλού επιπέδου. Επίσης, απαιτείται σε περιβάλλοντα εξΑΕ, ο διδάσκων να είναι σαφής, επεξηγηματικός και πολύ ξεκάθαρος για αυτά που ζητούνται ως δραστηριότητες και να αναλύονται πολύ εκτεταμένα. Τέλος, είναι πολύ σημαντικό να αναδιαμορφώνονται οι απαιτήσεις μου και να αναπροσαρμόζονται στα εκάστοτε δεδομένα.

Προτάσεις για περαιτέρω αξιοποίηση-επεκτασιμότητα

- Η παρούσα πρακτική μπορεί να εφαρμοστεί στους μαθητές της Β' Γυμνασίου και Β' Λυκείου, αφού το θέμα « Καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο» αποτελεί αντικείμενο μελέτης της βυζαντινής ιστορίας των δύο τάξεων.
- Ακόμη, μπορεί να ενταχθεί στο πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων «Πολιτιστικά θέματα».
- Είναι δυνατή επιπλέον η χρήση του στο πλαίσιο ενός eTwinning προγράμματος για τη μελέτη της Καθημερινότητας των ανθρώπων παρελθόντος- παρόντος σε διάφορες χρονικές φάσεις της Ιστορίας.

Αναφορές

- Γκιόσος, Ι., Κουτσούμπα, Μ. (2005). Θεωρητικές προσεγγίσεις στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού στην ΑεξΑΕ. Στο Α. Λιοναράκης, (Επιμ.) *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (σελ.39-52). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κουτσογιάννης, Δ. & Αλεξίου, Μ. (2012). *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη, σ. 29-31.
- Κουτσογιάννης, Δ.(2012) «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης», στο: *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, τχ. 32(2012) 7.
- Λιοναράκης, Α. (2008). *Η εκπόνηση Μεθοδολογικής Προσέγγισης των Προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης από απόσταση*. Ανακτήθηκε στις 5-10-09 από http://esp.inf.teilam.gr/documents/Paradoteo_Lionarakis_Didaktikh_Programm_eae_Aug2008_P E4.pdf
- Μανούσου, Ε. (2007). Προδιαγραφές παιδαγωγικού πλαισίου για την εφαρμογή πολυμορφικής, συμπληρωματικής εξ αποστάσεως περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, σε μαθητές πρωτοβάθμιας, ολιγοθέσιων και απομακρυσμένων σχολείων της Ελλάδας (Διδακτορική διατριβή). Διαθέσιμη στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης στο <http://thesis.ekt.gr/15961>
- Ματραλής, Χ. (1999). Απαιτήσεις από τους διδάσκοντες. Στο: Βεργίδης, Δ., Λιοναράκης, Α., Λυκουργιώτης, Α., Μακράκης, Β., Ματραλής, Χ., *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεσμοί και λειτουργίες*. Τόμος Α'. Πάτρα: ΕΑΠ. (σελ. 57-58).
- Μετοχιανάκης, Η. (2008). *Εισαγωγή στην παιδαγωγική* (3η εκδ.). Ηράκλειο.
- Jablónka, I. «Η ιστορία είναι μια σύγχρονη λογοτεχνία», Πόλις, 2017 .